

Multiculturalitate, dialog cultural, globalizare în cadrul târgurilor mureșene. Negustorul, intermediar al schimburilor culturale

Laura POP*

In 2013, in the cultural project The Mureș Fairs, places of the comercial and cultural exchanges, funded by the AFCN, at the Mureș County Museum, we began a field research about the contemporary fairs from Mureș County and around, following some famous fairs, like "girls" fair from Gurghiu, the horse fair from Sânpetru de Câmpie, the weekly fair from Miercurea Nirajului or the yearly fairs from Monor and Toplița.

In the research, we try to found answers of some important question: How to maintain the traditional fairs in XXI-th century? How they are establish cultural contacts in our fairs and how globalization leave its mark above the traditional fairs. We think that the merchant is the agent of the cultural exchanges in the fairs and we try to discover the travels of some merchant and the fairs were they go to sell their goods.

Keywords: Intercultural communication, Globalisation, Merchant, Craftsman, Traditional fairs

Cuvinte cheie: comunicare interculturală, globalizare, negustor, meșteșugar, târguri tradiționale

Târgul, spațiu al schimburilor economice, dar și culturale, adună la un loc oameni diferiți, cu identități și ocupații diverse, dar nu uniformizează, ci din contra este un spațiu de frontieră, unde diversitatea este la ea acasă, unde identitatea fiecăruia se afirmă la modul superlativ, în contrast cu alte identități. Din acest punct de vedere, lumea pestriță a târgurilor pare a fi locul ideal de observare a schimburilor economice, dar și al contactelor culturale.

Dincolo de imaginea pitorească a târgurilor de altădată, dar și de astăzi, cu mulțimea de mărfuri diverse, cu tarabe, căruțe cu coviltir, ceea ce impresionează cel mai mult în acest cadru sunt oamenii, ei fiind promotorii și colportorii unei anumite culturi. La mijlocul secolului al XIX-lea, un călător străin prin Transilvania, Charles Boner, a nimerit într-o zi de târg în Sighișoara și a surprins în desen și text, atât imaginea de ansamblu a pieței centrale, căruțele cu coviltir și tarabele, boii care stăteau fără juguri în fața carelor cu porumb și legume, dar a fost impresionat mai ales de oamenii veniți la târg. „În fața lor stăteau valahele înfodelite și valahii cu părul lung”¹, iar mai încolo spune că a gustat un delicios vin de Batzko Madarasch (posibil Mădăraș).

Figura 1 Piața din Sighișoara, sec. XIX,
desen Charles Boner

Marketplace of Sighișoara,
XIX-th century, draw by Charles Boner

*doctor; muzeograf, Muzeul Județean Mureș, Secția de Etnografie și Artă Populară, Târgu-Mureș; e-mail: laurapop2006@yahoo.com

¹Boner, Charles, *Transylvania: its products and its people*, London, Longmans, Green, Reader, and Dyer, 1865, p. 220.

La târg se negociază mărfuri, dar, imperceptibil, se negociază identități culturale, se răspândesc noi idei, fiind un loc predilect al dialogului cultural. Târgul devine astfel un spațiu potrivit de cercetare a identităților culturale aflate în contact, căci întotdeauna „mizele identitare nu se situează în centrul grupurilor sociale ci, așa cum a spus Frederik Barth, ci la frontierele lor, acolo unde se negociază identificarea „aceluiași” și diferențierea față de „celălalt”².

Un cercetător renumit pentru studierea contactelor culturale, Roger Bastide, constata încă din anii 70 ai secolului XX, în *Anthropologie appliquée*, că „niciodată nu sunt în contact culturi, ci indivizi”³, iar aceștia transmit doar o parte a culturii din care provin.

La târguri găsim o varietate de oameni, nu numai de mărfuri, de la producători direcți care vin să-și vândă produsele proprii (țărani, meșteșugari), cumpărători și mai ales negustori, care sunt de multe ori intermediari între producători și cumpărători. Negustorul este un fel de antropolog în devenire, deoarece el cutreieră târgurile din diferite zone și astfel ia contact cu diverse comunități, diverse idei și concepții. În general, cei mai „umblați” negustori sunt cei care vând mărfuri meșteșugărești, iar cei care vând animale sau produse agricole circulă pe un teritoriu mai restrâns astăzi.

Astfel, considerând negustorul, un intermediar al schimburilor economice, dar și al celor culturale, am intervievat la târgurile cercetate mai ales negustorii, meșteșugarii, producătorii care vând pe arii mai largi și mai puțin cumpărătorii sau simpli participanți, care nu au experiența târgurilor din alte părți, ci doar a celor din regiunea lor (observație valabilă cel puțin până la mijlocul secolului XX).

De la negustori și meșteșugari, am încercat să aflăm mai ales târgurile frecventate de ei, din zona de referință sau din alte zone, precum și modul cum își alcătuiesc ei un calendar al târgurilor. De exemplu, un negustor de tălângi vine de la Suceava să vândă la Gurghiu. Un ghicitor cu papagalul vine de la Vâlcea la târgul de la Gurghiu ș.a.m.d.

În evul mediu, negustorii se bucurau de diverse privilegii, între care scutirea de taxe vamale la intrarea în târguri. Apoi, anumite categorii de negustori, cum au fost cei armeni, apoi cei evrei primesc privilegii speciale la târguri. Vladislav al II-lea, la 2 febr 1498, scutește orașul Târgu-Mureș, de orice vamă, care, boi, boi, persoane și alte bunuri, indiferent de mărfurile ce se transportau pe apă sau pe uscat⁴. Faima târgurilor din oraș aducea aici o serie de negustori din alte părți: greci din Brașov și Sibiu, armeni din Dumbrăveni și sași din Mediaș și comercianți evrei și maghiari din Gheorgheni, Trascău, etc. La început, cei privilegiați au fost negustorii greci. Contractul încheiat de consiliul orașenesc și Compania negustorilor greci la 1741 prevedea printre altele ca șatrele grecilor să fie păstrate și îngrijite de oraș, iar comercianții străini, fie armeni, evrei sau poloni care își vând marfa, cu cotul sau cu fontul pe piața orașului, în afara celor trei târguri, să fie amendați, amenda împărțindu-se între oraș și companie⁵.

Numărul mare al târgurilor nu este întotdeauna în favoarea negustorilor. „Camera de Comerț și Industrie din Tg. Mureș avertiza, în 1891, că ar trebui restrâns numărul târgurilor, deoarece meșteșugarii vor fi ruinați din cauza lor, cheltuielile fiind din ce în ce mai mari, iar venitul, din ce în ce mai mic”⁶.

Dintotdeauna au fost mai multe tipuri de negustori, cei considerați negustori profesioniști, cei ambulanți, apoi cei intermediari: precupeți (de alimente), geambași (de cai) sau sfârțari (negustori intermediari pentru vase de lut și lemn)⁷. Odată cu apariția magazinelor, în secolele XVIII – XIX, unde are loc un comerț permanent, negustorii de mărfuri nu mai sunt interesați de târguri, unde avea loc un comerț periodic.

În secolul al XIX-lea apar asociații ale negustorilor în toate orașele, cea din Tg. Mureș - care data din 1860 – în 1883 avea 45 de membri, pe lângă care activa și o societate culturală a negustorilor. La Tg.

²Ferréol, Gilles; Jucquis, Guy, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Iași, Ed. Polirom, 2005, p. 335.

³*Ibidem*.

⁴Man, Ioan Eugen, *Evoluția istorică a orașului Târgu-Mureș până la 1848. I. De la începuturi până la sfârșitul sec. XVI*, în *Marisia. Studii și materiale. Arheologie-istorie-etnografie*, Târgu-Mureș, 1984, vol. XIII-XIV, p. 153.

⁵Popa, Traian, *Monografia orașului Târgu-Mureș*, Ediție îngrijită de Melinte Șerban și Dimitrie Poptâmaș, Târgu-Mureș, 2005, p. 318-319.

⁶Pál Judith, *Procesul de urbanizare în scaunele secuiești în secolul al XIX-lea*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999, p. 232.

⁷Kos, Karoly, *Etnografia schimbului popular*, în Idem, *Studii de etnografie*, Editura Kriterion, București, 1999, p. 50.

Mureș, la 1868, erau consemnați 58 de negustori, deținători de prăvălii, dintre care 17 de stofă, 11 băcănii (combinat cu fier, piele, galanterie, 3 cu vopsele), 6 de sticlă și porțelanuri, 3 de piele (1 și cu obiecte de aramă), 2 de fier, 1 mercerie, 2 de pălării (1 cu cojoace), 1 de pânze, 2 de galanterii, 1 de confecții, 1 librărie și 12 mixte. Din numele proprietarilor magazinelor, aproximativ 17 denotă origine armeană, 13 origine evreiască⁸.

Cu toate că târgurile pierd din importanță, în favoarea magazinelor, de la mijlocul secolului al XIX-lea, totuși, încă în secolul XX, la Târgu-Mureș, magazinele sunt obligate să-și modifice programul, în zilele de târg. Astfel, se publică în presa vremii, un anunț al Camerei de Comerț și Industrie privind programul magazinelor în zilele de târg, în care se spune că Ministerul Muncii „a încuviințat ca în zilele târgului săptămânal, magazinele comercianților să nu fie închise între orele 13 și 14”⁹. La fel, un Anunț al Asociației comercianților, modificarea programului prăvăliilor din Tg. Mureș în zilele de târg: „În zilele de târg, prăvăliile ce cad în zona târgului vor fi deschise la amiază, prezenta decizie rămâne în vigoare până la 15 sept. 1939”¹⁰.

Camera de Comerț și Industrie din Târgu-Mureș, în baza telegramei primită în ziua de 14 l. c. de la Ministerul de Comerț și Industrie, aduce la cunoștința celor interesați, ca Ministerul Muncii în urma intervențiilor făcute la acest Minister, a încuviințat ca în zilele târgului săptămânal magazinele comercianților să nu fie închise între orele 13 și 14.

Figura 2 Anunț despre modificarea programului magazinelor în zilele de târg

Annoucement about the change of the stores hours in the fairs days

— Dela Asociația comercianților. Asociația comercianților din Tg.-Mureș face cunoscut că prăvăliile vor fi deschise după normele de mai jos: prăvăliile de alimente și delicatese a. m. dela 7—15, p. m. dela 16—20. Sâmbăta și în zilele anterioare sărbătorilor până la ora 21. Toate celelalte prăvălii vor fi deschise a. m. dela 8—15 și p. m. dela 16—19. Sâmbăta până la ora 20. Excepții fac numai drogueriile care pot ținea deschis până la ora 20. În zilele de târg, prăvăliile ce cad în zona târgului vor fi deschise la amiază, prezenta decizie rămâne în vigoare până la 15 Septembrie 1939.

Figura 3 Anunț al Asociației comercianților referitor la programul prăvăliilor

Annoucement of the Merchant Association about the stores programme

Atât producătorii și comercianții din târguri, cât mai ales negustorii ce vindeau în magazine, se simt adesea amenințați de negustorii ambulanți și de cei intermediari, impunând adesea autorităților să ia măsuri împotriva lor. La Târgu-Mureș, în 1830, prăvăliașii de aici au cerut interzicerea vânzării de către negustorii ambulanți slovaci a mărfurilor lor (pânză, dantelă, panglică etc), la târgurile săptămânale”. Încercările de a interzice comerțul ambulant au continuat și în a doua jumătate a secolului; în 1892, la Tg. Mureș și Tg. Secuiesc, magistratul, la cererea negustorilor, a adoptat o

⁸*Ibidem*, p. 240.

⁹„Viitorul Mureșului”, Târgu-Mureș, nr. 11, 15 septembrie 1925.

¹⁰„Glasul Mureșului”, Târgu-Mureș, nr. 194-195, 9 august 1939.

reglementare în acest sens”¹¹.

În perioada interbelică, pentru a proteja negustorii profesioniști și producătorii, intermediarii sunt restricționați la intrarea în târguri. Astfel, la Tg. Mureș, precupeții, cum sunt numiți negustorii intermediari de alimente, nu au voie să intre în târgurile săptămânale, numai după ora 9, iar în cele mari, numai după ora 11¹², tocmai pentru ca producătorii să poată să-și vândă marfa la un preț avantajos și pentru a elimina astfel specula.

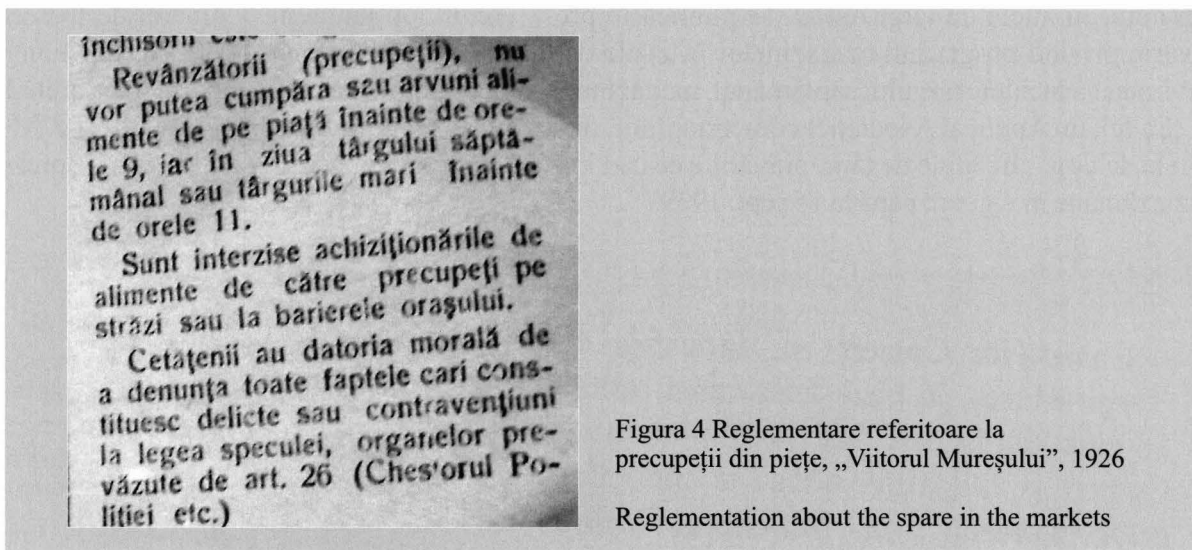

Figura 4 Reglementare referitoare la precupeții din piețe, „Viitorul Mureșului”, 1926

Reglementation about the spare in the markets

În 2013, în cadrul unui proiect cultural finanțat de AFCN, intitulat *Târgurile mureșene, locuri de schimburi comerciale și culturale*, am inițiat o campanie de cercetare de teren asupra târgurilor actuale din județul Mureș și împrejurimi, urmărind câteva târguri cu renume, târgul fetelor de la Gurghiu, târgul de cai de la Sânpetru de Câmpie, târgul săptămânal din Miercurea Nirajului, dar și târgurile anuale de la Monor și Toplița. În cadrul cercetării, am încercat să aflăm răspunsuri la câteva întrebări importante: cum se mențin târgurile tradiționale în lumea de astăzi, cum se manifestă astăzi multiculturalitatea în târguri și cum își pune amprenta globalizarea asupra desfășurării târgurilor tradiționale. În acest sens am realizat câteva interviuri cu meșterii și comercianții (cum sunt numiți astăzi negustorii) întâlniți în mai multe târguri cercetate, pentru a afla mai multe lucruri legate de târgurile frecventate de aceștia. În continuare voi prezenta câteva date despre câțiva dintre aceștia:

KISS FERENC, dogar din Reghin, întâlnit la târgul de Rusalii din Dumbrava, comuna Vătava, județul Mureș. Merge la târgurile din Monor, Șieu (prima miercuri din fiecare lună), la Herina (jud. Bistrița-Năsăud), Râciu (jud. Mureș) (20 iulie, de Sf. Ilie), Toplița și Sărmaș (jud. Harghita). După spusele sale, la târgul de la Șieu se vinde cel mai bine, căci sunt mai multe animale.

Figura 5 Kiss Ferenc, dogar din Reghin

Kiss Ferenc, cooper from Reghin

¹¹Pál Judith, *op.cit.*, p. 239.

¹²„Viitorul Mureșului”, Târgu-Mureș, nr.134, 24 aprilie 1926. „Revânzătorii (precupeții) nu vor putea cumpăra sau arvuni alimente pe piață înainte de orele 9, iar în ziua târgului săptămânal sau târgurile mari înainte de orele 11.” „Sunt interzise achiziționările de alimente de către precupeți pe străzi sau la barierele orașului”.

GROSU LIVIA, din Reghin, prezintă la târgul de Rusalii din Dumbrava, comuna Vătava, vinde pălării de paie în diverse târguri mureșene. Ne-a mărturisit că ea confecționează pălăriile și deține presa pentru pălării de la un evreu din Reghin, Berstein, iar materialul, paie împletite manual, le cumpără de la Sâmbriaș.

Figura 6 Grosu Livia, producătoare și vânzătoare de pălării la târguri

Grosu Livia, manufacturing and saleswomen of straw hats in the traditional fairs

Meșteșugarul KLEIN NAGY FRANCISC GABRIEL, din Reghin, întâlnit la târgul din Monor, vinde hamuri și alte harnașamente din piele, participă la alte târguri din zonă: Șieu, în prima vineri din lună, la Fântânele, la Tulgheș și Bilbor. A moștenit meseria de la tatăl său, Nagy Francisc. Cunoaște toate tipurile de hamuri, de munte, de câmpie, etc. De obicei cumpără o piele întreagă, de vită sau bivoliță, pentru confecționarea hamurilor, de la tăbăcăriile din Brașov și Satu-Mare. Piele mai ieftină a cumpărat din Italia.

Figura 7 Meșteșugarul Klein Nagy Francisc Gabriel din Reghin, la târgul din Monor

Craftsman Klein Nagy Francisc Gabriel, from Reghin, at Monor Fair

În zilele noastre, comercianții, producătorii, negustorii, meseriașii prezenți în târguri sunt nevoiți să se adapteze contextelor noi apărute în domeniul comerțului, când mijloacele de transport moderne permit deplasarea mai facilă între localități, iar apariția supermarketurilor duc adesea la scăderea mărfurilor vândute în târguri, dar și a celor din micile magazine. Efectele globalizării se resimt și în târgurile actuale, fie ele târguri de animale, de mărfuri sau „tradiționale”, cum este târgul de fete de la Gurghiu. Astfel, nu ne vom mira dacă găsim „înghețată londoneză” la târgul de cai de la Sânpetru de Câmpie, monumente funerare din marmură la târgul de fete din Gurghiu sau căruțe cu coviltir adaptate secolului XXI la târgul de cai de la Sânpetru de Câmpie.

Figura 8 „Înghețată londoneză”
la târgul de cai de la Sânpetru de Câmpie

”London icecream”
at the horse fair in Sânpetru de Câmpie

Figura 9 Monumente funerare de vânzare
la târgul de fete de la Gurghiu

Funeral Monuments in the
”girls fair” from Gurghiu

Figura 10 Căruță cu coviltir adaptată la normele de circulație
și cu materiale specifice secolului XXI

Covered wagon adapted at XXI-th century

BIBLIOGRAFIE

Boner, Charles, *Transylvania: its products and its people*, London, Longmans, Green, Reader, and Dyer, 1865.

Ferréol, Gilles; Jucquis, Guy, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Iași, Ed. Polirom, 2005.

Kos, Karoly, *Etnografia schimbului popular*, în Idem, *Studii de etnografie*, Editura Kriterion, București, 1999.

Man, Ioan Eugen, *Evoluția istorică a orașului Târgu-Mureș până la 1848. I. De la începuturi până la sfârșitul sec. XVI*, în *Marisia. Studii și materiale. Arheologie-istorie-etnografie*, vol. XIII-XIV, Târgu-Mureș, 1984.

Popa, Traian, *Monografia orașului Târgu-Mureș*, Ediție îngrijită de Melinte Șerban și Dimitrie Poptămaș, Târgu-Mureș, 2005.

Pál, Judith, *Procesul de urbanizare în scaunele secuiești în secolul al XIX-lea*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999.

„Glasul Mureșului”, Târgu-Mureș, nr. 194-195, 9 august 1939.

„Viitorul Mureșului”, Târgu-Mureș, nr. 11, 15 septembrie 1925.

„Viitorul Mureșului”, Târgu-Mureș, nr. 134, 24 aprilie 1926.